

# YENİ BİREYSELLİKLER VE DİN

-Din Psikolojisi Yazıları-

Abdulvahid SEZEN

EskiYeni Yayınları: 134

## **YENİ BİREYSELLİKLER VE DİN**

-Din Psikolojisi Yazıları-

Abdulvahid SEZEN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.  
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak  
FCR

Baskı ve Cilt  
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.  
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1  
Yenimahalle/ANKARA • Tel: (0312) 395 85 71  
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Ağustos 2022

ISBN: 978-625-7673-46-4

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.  
Hacı Bayram Mahallesi Boyacılar Sokak No: 14/1  
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60  
Web: [www.fcr.com.tr](http://www.fcr.com.tr) • e-mail: [fcr@fcr.com.tr](mailto:fcr@fcr.com.tr)

# YENİ BİREYSELLİKLER VE DİN

-Din Psikolojisi Yazıları-

Abdulvahid SEZEN

Ankara 2022

## Doç. Dr. Abdulvahid SEZEN

Mersin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nde din psikolojisi alanında öğretim üyesidir. Sezen, 2008 yılında “Üniversite Öğrencileri Örnekleminde İman Gelişimi ve Dinsel Fundamentalizm Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Çalışma” başlıklı teziyle doktorasını tamamladı. Önyargılar, Dinsel Fundamentalizm, İnanç/İman Gelişimi Kuramı, Benlik Kurguları, Belirsizlik-Kimlik Kuramı, Dijital Bağımlılıklar, Pandemi Psikolojisi, Transhümanizm ve Metaverse konularına ilgi duyan Sezen'in *Din, Benlik ve Belirsizlik* başlıklı eseri yanı sıra, çeşitli editöryal kitaplarda kitap bölümleri ile uluslararası ve ulusal dergilerde yayınlanmış makaleleri bulunmaktadır.

## İÇİNDEKİLER

|   |    |
|---|----|
| <b>ÖN SÖZ</b> -----   | 9  |
| <b>GİRİŞ</b> -----  | 11 |
| <b>BİREY VE PSİKOLOJİ</b> -----   | 15 |
| Psikolojide Bazı Sorunlar-----  | 15 |
| Psikolojinin İşlev ve Katkıları-----                                      | 18 |
| Beklentiler ve Algılarımız: Beklenti Psikolojisi-----                     | 21 |
| Bireyin Kural Dışı Davranma Eğilimi-----                                  | 24 |
| Aşırılıklar Psikolojisi-----  | 25 |
| Ertelemenin Cazibesi-----   | 27 |
| Gönüllülük Psikolojisi-----   | 28 |
| Aidiyet ve Sorumluluk İlişkisi-----                                       | 30 |
| <b>PSİKOLOJİ VE DİN</b> -----   | 34 |
| Din ve Psikoloji İlişkisi-----  | 34 |
| Din Psikolojisinin İşlev ve Faydaları-----                                | 36 |
| Dinin Bazı Psikolojik İşlevleri-----                                      | 40 |
| Dinin Doğru Anlaşılmasında İnsanı Tanımanın Önemi-----                    | 41 |
| İlahiyat ve Psikoloji-----  | 44 |
| Pozitif Sınırlayıcı İşlevi ile Din-----                                   | 46 |
| Dindarlığın İstikrarını Bozucu Bir Etken Olarak Uyarılma<br>İhtiyacı----- | 48 |
| <b>ÇOCUK PSİKOLOJİSİ</b> -----  | 51 |
| Çocuk-Ebeveyn İlişkisi-----   | 51 |
| Günümüz Şartlarında Çocuğun Gelişimi-----                                 | 52 |
| Çocukta Kanaat Algısı ve Davranışı-----                                   | 53 |
| Çocuklukta Dijital Bağımlılıklar-----                                     | 54 |
| Modern Ebeveyn Yaklaşımları-----  | 55 |
| <b>GENÇLİK DÖNEMİ ÖZELLİKLERİ</b> -----                                   | 57 |
| Gençlik Döneminde Sorunlar-----   | 57 |
| Gençlerde Beklenti ve Duyarlılıklar-----                                  | 59 |
| Gençlerde Zaman Algısı ve Sosyal Medya Etkisi-----                        | 61 |
| Ergenlik Dönemindeki İletişimde Ebeveyn Etkisi-----                       | 62 |
| Gençlerde Dini Sosyal Çevre İhtiyacı-----                                 | 64 |

|  |     |
|--|-----|
| <b>SOSYAL İLİŞKİLER PSİKOLOJİSİ</b> -----              | 67  |
| İletişimin Amacı-----                                  | 67  |
| İnsanı Tanımak ve Tanışmak-----                        | 68  |
| İlişkilerde Sosyal Etki ve Çoğunluk Etkisi-----        | 70  |
| Süslenme ve Dikkat Çekme Psikolojisi-----              | 73  |
| Kalıpyargıların İşlevleri-----                         | 75  |
| Yaşamda Karşılıklılık Kuralı-----                      | 76  |
| <b>EVLİLİKTE İLİŞKİLER</b> -----                       | 79  |
| İnsan ve Evlilik-----                                  | 79  |
| Yeni Evlilik Beklentileri ve Etkileri-----             | 80  |
| Dindarlık ve Evlilik Doyumu-----                       | 81  |
| Evlilikte İlişki Yönetimi-----                         | 83  |
| Ailede Güç Dengesinin Değişimi-----                    | 84  |
| Günümüz Ailesindeki Yeni Sorunlar-----                 | 85  |
| Aile İçi İlişkileri Geliştiren İmkân ve Fırsatlar----- | 88  |
| <b>BİREY VE BİLİNÇ HALLERİ</b> -----                   | 91  |
| İmtihan Sırrı-----                                     | 91  |
| Emanet Bilinci-----                                    | 92  |
| Kıyaslama Psikolojisi-----                             | 93  |
| İnsan ve Mekân-----                                    | 95  |
| İnsan ve Nitelik-----                                  | 97  |
| İnsan ve Rızık İnancı-----                             | 98  |
| İnsan ve Tüketim-----                                  | 100 |
| İnsan ve Zaman-----                                    | 101 |
| <b>YENİ BİREYSEL YAŞANTILAR</b> -----                  | 104 |
| Yalnızlık Duygusu ve Gösteriş Eğilimi İlişkisi-----    | 104 |
| Sosyal Medyada Görünmek-----                           | 106 |
| Gösteri Aracı Olarak Sosyal Medya-----                 | 107 |
| Dijital Dünya ve Temas Kuramayan İnsan-----            | 109 |
| Gösteriş Toplumunda Nazar İnancı-----                  | 111 |
| Aç Gözlülük Tutumlarının Oluşum Süreci-----            | 113 |
| <b>DİNİ HAYAT PSİKOLOJİSİ</b> -----                    | 117 |
| Namazda Psikolojik Unsurlar-----                       | 117 |
| Kurban İbadetinin Psiko-Sosyal Eylemselliği-----       | 119 |
| Büyüklenme ve Affetme: Manevi Çözümler-----            | 120 |

|   |     |
|---|-----|
| Töbve Psikolojisi ve Affetme Tutumu-----                | 122 |
| Hesaba Çekilme İnancı ve Kontrol Duygusu -----          | 124 |
| Mezar/Türbe Ziyaretinin Psikolojik İşlevleri -----      | 126 |
| <b>BİREY VE DİNİ GRUPLAR</b> -----                      | 129 |
| Kitle Psikolojisi ve Dini Gruplar -----                 | 129 |
| Dini Gruplar Aidiyet Bağlarını Nasıl Oluşturuyor? ----- | 130 |
| Dini Grup Üyeliğinde Psikolojik Süreç -----             | 132 |
| Dini Gruplarda Günahkârlık Psikolojisi -----            | 135 |
| İknada Dini Grup Etkisi -----                           | 137 |
| Fundamentalizmin Psiko-Sosyalliği-----                  | 139 |
| <b>KORKU VE KAYGI PSİKOLOJİSİ</b> -----                 | 141 |
| Pandemi Psikolojisi-----                                | 141 |
| Hastalık-Musibetlere Nedensellik Yükleme Süreci -----   | 142 |
| Pandemi ve İnsan İlişkileri -----                       | 145 |
| Ölüm Korkusu/Kaygısı -----                              | 147 |
| Ölüm Karşısında Yapabileceklerimiz -----                | 148 |
| Kötülüklerle Başaçıkmda Tanrı Tasavvuru-----            | 150 |
| <b>MANEVİYAT-DİN VE YAŞAM</b> -----                     | 153 |
| Günümüz Yaşamında Din -----                             | 153 |
| Anlam ve Amaç Duygusu -----                             | 155 |
| Duygular ve Dindarlık-----                              | 157 |
| Bireyin Mistik Arayışları Üzerine -----                 | 160 |
| Maneviyat Hissi ve İşlevleri -----                      | 162 |
| <b>KAYNAKÇA</b> -----                                   | 164 |

## ÖN SÖZ

Bu çalışma, son iki yılda farklı zamanlarda ele alınan bireyin yaşamına dair din psikolojisi konularını kapsamaktadır. Farklı yazılarla temelde din psikolojisi alanının ilgili olduğu sorun ve konular üzerinde durulmaya çalışılmaktadır. Bireyin analiz birimi olarak alındığı din psikolojisi, dini duygu, düşünce ve etkinlikleri bilimsel olarak inceleyen bir alandır. Din bilimleri ile psikolojinin kesiştiği bir konumda bulunan din psikolojisi, her iki alanın bakış açılarından da faydalanmaktadır. Din psikolojisi, modern psikolojinin geliştirdiği kuramsal görüş ve yöntemlerle, günümüz insanının dini-manevi boyutlarını araştırırken, mümkün olduğunca nesnel bir prensiple hareket etmektedir.

Modern durum ve şartları, hem kendi toplumumuz hem de küresel düzeyde iyi bir şekilde betimlemek, bireyin yeni durumlar karşısında dini-manevi eğilim ve faaliyetlerini izleme ve değerlendirmede önemli ipuçları sağlayabilir. Dijital teknolojilerdeki gelişmeler, insanların hem düşünce hem de eylem alışkanlıklarını değiştirerek “yeni birey/sellikler”in oluşumuna yol açmaktadır. Her yaş grubundaki farklı işlev ve etkileri ile özellikle sosyal medya tutumları, çoğunlukla bağımlılıklar konusu ile ilişkilendirilmektedir. Ekran karşısında geçirilen sürelerin kontrol ve yönetimi üzerinde ailelerin zorlanma ifadeleri, çocuklarla iletişimlerini, hatta onların eğitimlerini de olumsuz etkileyebilmektedir. Dolayısıyla inanç ve değerlerin nesillerce aktarımının aile bağlarıyla mümkün olduğu düşü-



nülürse, bu tarz iletişim bozucu/geliştirici etkenlerin üzerinde yeniden düşünülmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada özetle birey, aile, din ve toplum düzleminde çeşitli olgu ve konular ele alınmaya çalışılmaktadır. Birçok konu başlıkları altında, psikolojinin din alanıyla bağlantısı, farklı gelişim dönemleri sorunları, aile kavramı, dini grup bağlılıkları, bireysellik alanları, ibadet, kaygı, maneviyat gibi temel konulara değinilmesi ve üzerinde düşünülmesi amaçlanmaktadır.

Çalışmaya değerli görüş ve önerileri ile katkıda bulunan ve birlikte çalışmaktan onur duyduğum dekanım Prof. Dr. Erdal Başkan beyefendiye şükranlarımı sunarım. Çalışmanın dil ve anlatım olarak düzenlenmesinde katkısı olan yüksek lisans öğrencim Nurullah Yavuz'a; akademik çalışmalarımnda etkili katkıları ve insani dostluklarıyla bana eşlik eden iki kıymetli hocam Prof. Dr. Hasan Kayıklık ve Prof. Dr. Asım Yapıcı'ya teşekkür ediyorum.

Abdulvahid SEZEN  
Mersin 2022